

NOGIEĆ (35) *sb m*

nogieć (27), **nokieć** (8); nogieć *BartBydg*, *RejWiz* (4), *RejZwierz* (2), *Mącz* (5), *SienLek* (6), *RejPos*, *ModrzBaz*, *KochFr*, *PudłFr*, *GosłCast*; nokieć *BierRozm*, *RejFig*, *BielSat*, *KlonWor*; nogieć : nokieć *RejRozpr* (1:2), *RejZwierz* (2:1), *BielRozm* (1:1).

o oraz e jasne.

sg *N* nogieć (18). ◊ *G* nogcia (3). ◊ *A* nogieć (1). ◊ *I* nogci(e)m (7). ◊ *V* nokciu (2). ◊ *pl* [*N* nokty.] ◊ *G* nogci(o)w (1). ◊ *A* nogcie (2). ◊ *I* nokty (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Pazur*, *paznokieć* (1) : [A noszi v onych pthakow y nokthi [*ungulae*, páznokty *HistAl* H2] były szlothe *HistAl* 1510 287.]

Szereg: »zęby i nokty« (1): A o tymże sie pracują Zęby i nokti siłują, By onego przyczynili, Czego łakomie nabyli. *BierRozm* 17.

2. *Hultaj*, *ladaco*, *nicpoń*, *łotr*, *łajdak*, *oszust*, *nikczemnik*; *frigo* *BartBydg*; *flagro*, *nebulo*, *verbero* *Mącz*; *bliteus*, *caenum*, *filico*, *frutex*, *inaestimabilis*, *ineptus*, *insulsus*, *lapis*, *lutum*, *matula*, *simius*, *stipes*, *truncus* *Cn* (26) : *BartBydg* 61; A drugiego tyka łokciem A łfepcząc go zowie nokćiem *RejRozpr* D2v, I3v; Ale kiedybyś vźrzał łprawy tego nogciá/ Wierz mi iżeby teraz rad przypuścił łokciá *RejWiz* 162v, 102v; Więc fie tu wpiął ná páná/ pan go potym kijem/ O byś ty nokciu swoiey/ roboty był pilen. *RejFig* Ee; Mówże co z nim áliści/ iáko Ofieł krzaka/ Niewie co rzec/ więc nogyeć/ rzkomo fie záiaka. *RejZwierz* 126, 102; *Flagro*, Sługá który bicie álbo kiyem zásłużył/ Smard/ Nogieć. *Mącz* 129c; *Nebulo*, *Lotr*/ Niecnotá nogieć *Mącz* 243b, 129c, 459c, 484b; *Zwyczáie* łtáre odmienić/ Ieśli ich trzebá poprąwić/ Odnowić nos y páznogcie/ Ná ony zuchwále nogcie/ Co więc drugie drapią. *RejPos* A2v; Bo naydzie w Sukiennicach tákowego nokciá/ Mierząc łukno wyciąga zginą go dwa łokciá. *BielSat* B4; á prawdá iż práwy Hifzpan. Bá prawdá nokciu iż Ižpan/ bo by był iż chłop/ tedyby thák nie chodził. *RejZwierz* 50v; Tuby trzebá dobrim łokciem/ Cnotę mierzyć/ nie być nogciem. *RejZwierz* [238], 234v; niech fię o to pilno/ [*panowie*] łtáráią/ áby łynowie ich byli dobrze wychowáni/ áby po łobie iákich nogciow [*pestes*] niezofátawowáli *ModrzBaz* 47; Ale pánienci ná cię niełáfkawy/ Ták powiádáią/ żeś nogieć wáchawy. *KochFr* 60; *PudłFr* 57; *BielRozm* 14, 18; Włóżyć ná oflá łłomok/ niech w lás nie zówodzi. Lepiéy go mieć ná wódzy/ á wiác obroku/ Niech fie téz czáfem nogieć przemierá v toku. *GosłCast* 27.

W charakterystycznych połączeniach: nogieć chytry, fałszywy, wáchawy (2), zuchwały.

Przysłowie: Nie funtemci tho mierzą ni przedáią łokciem/ Bo by chodził po workoch przedfię nogyeć nogciem. *RejWiz* 97v.

[*W rymie do „łokieć”* (11).]

3. *Choroba bydła*, objawiająca się w nabrzmieniu błony spojówkowej oka, leczona solą (7) : A mnie kęs połypie foli Iákoby mię nogieć nápadł Mniema bych iuz chlebá nieiadł. *RejRozpr* A3; á thák łkoro obaczyłz iż go nogieć morzy/ wnet mu miodem ciepłym oczy pomáz *SienLek* 167, 167v, Aaaav [2 r.]; [*BielawMysł* E (*Linde*)].

Szereg: »nogieć albo napaść« [*szyk* 1:1] (2): Napásć álbo Nogieć gdy Koniá nápadnie. *SienLek* 167, 167.

4. *Słaby, chory koń, nie nadający się do użytku; szkapa (1)* : Aboś wadę zátáił w koniu niewárownym: Gdyż ow kupiec proftaczek/ tyś przedawcą mownym. Zárzućileś go ślepym ábo chromym nokćiem *KlonWor* 67.

Synonimy: 1. paznogieć, pazur; 2. hultaj, łotr, niecnota, smard, szubienica, szubrawiec; 3. napaść.

AKtt